

John Boyne
Het victoriaanse huis

2014
Uitgeverij XL
Zoetermeer

Hoofdstuk 1

Londen, 1867

Ik houd Charles Dickens verantwoordelijk voor de dood van mijn vader.

Als ik naga op welk moment mijn rustige leventje omsloeg in een bezoeking en de doodgewone dingen veranderden in iets onuitsprekelijks, zie ik mezelf zitten in de huiskamer van ons kleine rijtjeshuis in de buurt van Hyde Park. Ik zat naar de rafelranden van het haardkleed te kijken en vroeg me af of het tijd was om een nieuw kleed te kopen, of dat ik moest proberen het zelf te repareren. Eenvoudige, huiselijke gedachten. Het regende die ochtend, aarzelend maar onophoudelijk, en toen ik me van het raam af keerde om mezelf in de spiegel boven de haard te bekijken stemde mijn uiterlijk me mismoedig. Ik was weliswaar nooit aantrekkelijk geweest, maar mijn huid leek nog bleker dan anders, mijn donkere haar stug en onverzorgd. Mijn schouders leken een beetje krom in de houding waarin ik zat, met mijn ellebogen op tafel en een theekop in mijn handen; ik probeerde te ontspannen in een poging dat te corrigeren. Toen deed ik iets dwaas. Ik glimlachte tegen mezelf en hoopte dat mijn uiting van welbehagen een beter beeld zou geven, maar ik schrok toen ik een tweede gezicht, veel kleiner dan het mijne, naar me zag te-

rugkijken vanuit de onderste hoek van de spiegel. Mijn adem stakte en ik bracht een hand naar mijn hart, maar schoot toen in de lach om mijn vergissing. Wat ik zag was niets meer dan het spiegelbeeld van het portretje van mijn overleden moeder, dat achter mijn stoel aan de muur hing. De spiegel toonde onze gezichten naast elkaar. Ik kwam er niet erg gunstig vanaf, want moeder was een erg mooie vrouw geweest, met grote, heldere ogen waar de mijne klein en flets waren, een vrouwelijke kaaklijn waar de mijne iets grofs en mannelijks had, en een rank gestel waar het mijne altijd te groot en absurd had aangevoeld.

Ik kende het portretje natuurlijk heel goed. Het hing al zo lang aan die wand dat ik het misschien nooit meer echt zag, zoals je vertrouwde dingen als sierkussens of geliefden vaak niet opmerkt. Maar die ochtend trok haar gezicht om een bepaalde reden mijn aandacht en voelde ik ineens weer verdriet om haar verlies, ondanks het feit dat het al ruim tien jaar geleden was dat ze het aardse voor het eeuwige had verwisseld, toen ik nog maar een kind was geweest. En ik dacht even na over het hiernamaals, of haar geest na de dood rust zou hebben gevonden of dat ze al die jaren over me gewaakt zou hebben, genietend van mijn kleine triomfen en treurend om mijn talloze fouten.

Buiten begon de ochtendmist neer te dalen in de straten. Een aanhoudende wind drong de schoorsteen bin-

nen, zocht zich een weg door het losse metselwerk aan de binnenkant en luwde maar een klein beetje toen hij de kamer binnenkwam, zodat ik mijn omslagdoek vastter om mijn schouders moest trekken. Ik huiverde en zou het liefst zijn teruggegaan naar mijn warme bed. Ik werd echter uit mijn dagdroom opgeschrikt door een opgetogen kreet van mijn vader, die tegenover me zat. Hij had zijn haring en eieren maar half opgegeten en zat nu door *The Illustrated Londen News* te bladeren. Deze aflevering lag al sinds afgelopen zaterdag onaangeroerd op een tafeltje in de kamer waar wij nu zaten en ik had hem die ochtend weg willen gooien, maar in een opwelling had mijn vader besloten hem tijdens het ontbijt even in te zien. Ik keek verrast op – het klonk alsof er iets bij hem in het verkeerde keelgat was geschoten – maar zijn gezicht was rood van opwinding en hij vouwde de krant dubbel, tikte er een paar keer op en gaf hem toen aan mij.

‘Kijk eens, lieverd,’ zei hij. ‘Is het niet geweldig?’

Ik nam de krant van hem aan en keek naar de pagina die hij aanwees. Het artikel scheen iets te maken te hebben met een grote conferentie die voor Kerstmis in Londen zou plaatsvinden over zaken betreffende het Noord-Amerikaanse continent. Ik las een paar regels, maar ik raakte al snel de weg kwijt in de politieke taal die speciaal bedoeld leek om de lezer tegelijkertijd te provoceren en te intrigeren, en ik keek vader niet-be-

grijpend aan. Hij had nog nooit belangstelling voor Amerikaanse vraagstukken getoond. Hij had zelfs meer dan eens de mening geventileerd dat de mensen aan de andere kant van de Atlantische Oceaan maar barbaarse, tegendraadse schobbejakken waren die nooit onafhankelijk hadden mogen worden: dat was een daad van ontrouw aan de Kroon waarvoor de naam van Portland voor eeuwig verdoemd behoorde te worden.

‘Wat is daarmee?’ vroeg ik. ‘U bent toch niet van plan daar uw protest te laten horen? Het museum zal het absoluut niet goedkeuren als u zich in politieke zaken mengt, denk ik.’

‘Wat?’ vroeg hij, verbaasd door mijn reactie; toen schudde hij snel zijn hoofd. ‘Nee, nee,’ zei hij. ‘Niet dat artikel over die schurken. Laat ze maar begaan; ze hebben hun billen gebrand en mogen nu op de blaren zitten wat mij betreft. Nee, kijk eens links. De advertentie aan de rand van de bladzijde.’

Ik pakte de krant weer op en zag direct waar hij op doelde. Er stond aangekondigd dat Charles Dickens, de wereldberoemde schrijver, de volgende avond – vrijdag – uit eigen werk kwam voorlezen in een voordrachtszaal in Knightsbridge, niet meer dan een halfuur lopen van waar wij woonden. Wie dit wilde bijwonen werd aangeraden bijtijds te komen, want het was bekend dat meneer Dickens altijd een groot en enthousiast publiek trok.

‘Daar moeten we naartoe, Eliza!’ riep vader stralend uit. Hij nam nog een hap haring om het te vieren. Buiten viel er een daklei van het dak, losgerukt door de wind, en sloeg te pletter in de tuin. Ik kon de boeiborden horen kraken.

Ik beet op mijn lip en las de annonce nogmaals. Vader leed aan een hardnekkige hoest die al een ruime week zwaar op zijn borst drukte en geen enkele verbetering vertoonde. Hij was twee dagen eerder naar een arts gegaan en had een flesje met een kleverige groene vloeistof voorgeschreven gekregen. Ik moest hem dwingen het medicijn in te nemen, maar in mijn ogen leek het niet veel te helpen. Sterker nog, mijn vader leek alleen maar zieker te worden.

‘Vindt u dat wel verstandig?’ vroeg ik. ‘U bent nog niet helemaal beter en het is zulk guur weer. Het zou wijzer zijn om nog een paar dagen binnen bij de haard te blijven, denkt u niet?’

‘Onzin, lieverd,’ zei hij hoofdschuddend; hij leek ontzet dat ik hem dit bijzondere pleziertje wilde misgunnen. ‘Ik kan je verzekeren dat ik bijna helemaal beter ben. Morgenavond ben ik weer de oude.’

Als om die uitspraak te logenstraffen kreeg hij dadelijk daarna een heftige, langdurige hoestbui; hij moest zich met een rood gezicht en tranende ogen van me afwenden. Ik liep snel naar de keuken en schonk een glas water in. Nadat ik het voor hem had neergezet nam

hij een grote slok; daarna glimlachte hij me toe met een gezicht dat iets ondeugends leek uit te drukken. ‘Het komt nu allemaal los,’ zei hij. ‘Ik verzeker je dat het met het uur beter met me gaat.’

Ik wierp een blik uit het raam. Als het lente was geweest, als de zon door de takken en de bloesems aan de bomen had geschenen, had ik dit argument misschien overtuigender gevonden. Maar het was geen lente, het was herfst. En het leek me onbezonnen om een verdere verslechtering van zijn gezondheid te riskeren alleen om Dickens in het openbaar te horen spreken, terwijl de woorden van de schrijver veel zuiverder opklonken tussen de harde kaften van zijn boeken.

‘Laten we afwachten hoe het morgen met u gaat,’ zei ik verzoenend; we hoefden nu immers nog geen besluit te nemen.

‘Nee, laten we meteen de knoop doorhakken,’ drong hij aan. Hij schoof het glas water opzij en reikte naar zijn pijp. Hij klopte de restjes van de vorige avond uit de pijpenkop op zijn schoteltje en stopte hem toen opnieuw met dat speciale tabaksmerk dat hij het liefst rookte, al sinds hij jongeman was. Een vertrouwde geur van kaneel en kastanjes dreef door de kamer naar me toe; de specerij was met ruime hand toegevoegd aan vaders tabak. Als ik elders de geur van kaneel opsnoef, moest ik altijd denken aan de warmte en het comfort van thuis. ‘Het museum heeft me toestemming gege-

ven om tot het einde van de week van mijn post weg te blijven. Ik zal vandaag de hele dag binnenblijven en morgen ook, en dan trekken we 's avonds onze overjassen aan en gaan we samen naar Dickens luisteren. Ik zou het voor geen goud willen missen.'

Ik zuchtte en knikte, want hoewel hij mijn raad dikwijls opvolgde wist ik dat hij in dit geval koste wat kost zijn eigen zin zou doordrijven.

'Magnifiek!' riep hij uit. Hij streek een lucifer af en liet die een paar seconden branden om de zwavel te laten verwaaien voor hij hem in de pijpenkop stak; hij trok met zo veel genot aan het mondstuk dat ik een glimlach om zijn plezier niet kon onderdrukken. Het donker van de kamer en het gemengde licht van kaarsen, vuur en pijp gaven zijn huid een spookachtig dunne weerschijs; mijn glimlach verbleekte een beetje toen ik zag hoe oud hij begon te worden. Wanneer waren onze rollen zo veranderd, vroeg ik me af, dat ik, de dochter, toestemming voor een uitje moest geven aan hem, de ouder?

Hoofdstuk 2

Vader was altijd een hartstochtelijk lezer geweest. Hij had een zorgvuldig geselecteerde boekenverzameling in zijn studeerkamer op de begane grond, een kamer waarin hij zich terugtrok als hij alleen wilde zijn met zijn gedachten en herinneringen. Langs één wand stond een reeks boeken over zijn geliefde vakgebied, de entomologie, een onderwerp dat hem al sinds zijn kindertijd fascineerde. Als jongen, vertelde hij me, had hij tot de ontzetting van zijn ouders tientallen exemplaren van levende insecten in een glazen bak in de hoek van zijn slaapkamer gehouden. In een andere hoek had hij nog een vitrine, waarin hij de beestjes post mortem had uitgestald. De natuurlijke gang die de insecten aflegden van de ene naar de andere kant van de kamer was een bron van grote bevrediging voor hem. Hij zag ze natuurlijk niet graag sterven, hij bestudeerde hun gewoontes en gedrag liever terwijl ze nog in leven waren, maar hij hield noest een reeks dagboeken bij waarin hij hun gedrag tijdens hun ontwikkeling, volwassenheid en ontbinding optekende. Vanzelfsprekend protesteerden de dienstboden als ze zijn kamer moesten schoonmaken; een nam zelfs ontslag toen het haar werd gevraagd, en zijn moeder weigerde er binnen te gaan. (Zijn vader was destijds welvarend, vandaar de huishoudelijke hulp. Een oudere broer, al

vele jaren overleden, had de erfenis over de balk gegoooid, en dus hadden wij maar weinig van dergelijke luxe genoten.)

Naast de boeken die de levenscyclus van de termietenkoningin, het spijsverteringskanaal van de boktor en het paargedrag van waaiervleugeligen beschreven, stond een rij mappen met zijn jarenlange correspondentie met William Kirby. Kirby was zijn persoonlijke mentor en had hem in 1832, toen vader net meerderjarig was, zijn eerste betaalde betrekking aangeboden als assistent bij een nieuw museum in Norwich. Vervolgens had Kirby vader meegenomen naar Londen om daar het Entomologisch Genootschap te helpen opzetten, een rol die mettertijd zou leiden tot zijn aanstelling als curator Insecten bij het British Museum, een baan waaraan hij veel vreugde beleefde. Ik deelde zijn passie niet. Insecten stootten mij juist af.

Meneer Kirby was al zo'n zestien jaar overleden, maar vader las en herlas hun brieven nog altijd graag. Hij genoot ervan het acquisitieproces te volgen waarmee het genootschap, en later het museum, zich zo'n fraaie collectie had verworven.

Al deze boeken, de 'insectenboeken' zoals ik ze schertsend noemde, stonden zorgvuldig gerangschikt aan de muur naast zijn bureau, in een geheimzinnige volgorde die alleen vader werkelijk begreep. Maar aan de wand ertegenover, bij een raam en een leesstoel waar veel